

УДК 340.1

Ігор Митрофанович ПОГРІБНИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0588-9550>

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ПИТАННЯ ПРАКТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Складний, але динамічний процес формування громадянського суспільства в Україні характеризується значним підвищенням ролі досліджень в сфері загальної теорії держави і права та загальнотеоретичній підготовці правоохоронців.

Переосмислення та додаткової аргументації потребують загальні та основні закономірності виникнення, функціонування та розвитку держави і права, а також головні напрямки впливу загальнотеоретичної науки на державно-правову дійсність, розвиток інших правових наук і юридичну практику. Насамперед, це стосується таких функцій загальної теорії права, як методологічна, інтеграційна, прогностична, світоглядна, прикладної функції або функції допомоги юридичній практиці.

На особливу увагу заслуговує остання з перелічених функцій, що прямо пов'язано зі службовою роллю загальної теорії держави і права, пізнавальне спрямування якої скеровано не лише на формування теоретичного фундаменту юридичної науки, а й на вирішення суто практичних питань. Для того, наприклад, щоб встановити зв'язок між різними юридичними явищами, правильно розтлумачити правову норму, застосувати аналогію права чи закону, правники звертаються саме до загальнотеоретичних положень.

У зв'язку з цим викликає подив безпідставне, на наш погляд, незбалансоване зміщення акцентів у висловлюваннях окремих науковців і практиків щодо підготовки працівників поліції, спираючись виключно на вивчення галузевих дисциплін.

Так, майбутні правоохоронці, володіючи достатньо великим за обсягом масивом фахової інформації, відповідними навичками, досить приблизно уявляють собі розгалужену систему прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, систему вітчизняних нормативних актів та відповідних міжнародних договорів, структуру, функції, компетенцію та порядок діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; систему правоохоронних органів, принципи їх взаємодії по вертикалі та громадянами і їх об'єднаннями; поняття та ознаки громадянського суспільства; тлумачення юридичних норм та процес їх реалізації.

Не проявляється інтерес і до інших правових категорій і юридичних конструкцій, важливих з точки зору їх ефективного застосування, що в свою чергу може призвести до порушення вимог законності, нехтування правами і свободами особи. Хоча в ст. 5 закону України «Про Національну поліцію» прямо вказано, що «... поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також з органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів ...». Цим же Законом (ст. 7) передбачено, що поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами [1].

Однією з ключових проблем, що вимагає подальшого ретельного дослідження та комплексного викладання при навчанні правоохоронців є концепція формування та розвитку громадянського суспільства.

Без перебільшення, можна констатувати, що одне з провідних місць у забезпеченні громадської злагоди і безпеки життєдіяльності суспільства належним чином займає поліція.

У побутовій свідомості діяльність поліції пов'язується, перш за все, із запобіганням і припиненням різних порушень громадського порядку, протидії злочинності. Але в умовах формування громадянського суспільства, необхідності ефективного забезпечення соціальної захищеності кожного члена суспільства призначення поліції полягає у тому, щоб стати помічником і опорою кожної людини в реалізації своїх прав і свобод, у досягненні законних цілей і інтересів.

Охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги окреслено як пріоритетні завдання поліції (ст. 7 Закону) [1].

Нарешті, бурхливе обговорення за останні два десятиріччя проблеми партнерських відносин між населенням та міліцією, а зараз – поліцією, знайшло своє логічне втілення в ст. 11 закону України «Про Національну поліцію» [1], в якій чітко визначено, що діяльність поліції здійснюється у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Саме формування партнерських відносин допоможе відродженню втраченої довіри.

Наче для сьогодення викладені принципи роботи англійської поліції Робертом Пілом у 1829 році. Так, наприклад, «ефективність діяльності поліції залежить від підтримки населення, а також від її спроможності зберегти свій авторитет; для завоювання публічного авторитету необхідна добровільна участь населення у справі забезпечення дотримання закону». Цей вислів доцільно втілений у змісті п. 3 ст. 11 Закону [1].

У цьому ж контексті Роберт Піл наголошував: «поліція повинна постійно підтримувати стосунки з населенням, вона являє собою єдину частину населення, що отримує платню за забезпечення порядку на користь всьому суспільству» [2, с. 24]. Тобто, під час виконання своїх службових обов'язків поліцейський як і інші представники держави, – посадова особа, а в інших умовах (в побуті, на відпочинку) він виступає як представник громадянського суспільства, найбільш свідомо його клітина завдяки професійному рівню правосвідомості, загостреному почуттю справедливості, честі і милосердя.

Тому виправданим і логічно узгодженим виглядає зміст п. 2 ст. 12 закону України «Про Національну поліцію», в якій закріплено принцип безперервності у виконанні своїх завдань: «поліція не має права відмовити в розгляді або відкласти розгляд звернень стосовно забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань з посиланням на вихідний, святковий чи неробочий день або закінчення робочого дня» [1].

Однією зі складових підготовки поліцейського має бути фундаментальне і чітке визначення його світоглядної позиції. За часів СРСР вона розглядалася як ідеологічна підготовка зі специфічним партійним змістом. Сучасність змінила акценти і Закон передбачає політичну нейтральність поліцейського, коли поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадянських об'єднань.

Підґрунтям формування зазначеної позиції буде реалізація світоглядної функції загальної теорії держави і права в підготовці правоохоронців, як ідейної основи уявлень про державу і право та всі пов'язані з ними явища та феномени.

В умовах демократичного, громадянського суспільства такими ідеями є верховенство права, примат прав і свобод людини і громадянина, високий рівень правосвідомості правової культури, законність і правопорядок як основа соціального буття, розбудова правової і соціальної держави.

На підставі цих ідей загальна теорія держави та права орієнтує всіх учасників правових відносин на повагу до прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, неухильне дотримання, виконання і застосування вимог законодавства, взаємну відповідальність особи і держави, постійне підвищення рівня правової культури.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Історія органів внутрішніх справ. Ч. 1. Навчальні матеріали до спецкурсу. Харків, 1999. 154 с.

Одержано 30.10.2017

УДК 159.9

Сергій Павлович ПОНОМАРЬОВ,

кандидат юридичних наук,
докторант Харківського національного університету внутрішніх справ,
співробітник Служби безпеки України

СЕКТОР БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ЗМІСТ

Сто років тому на Харківщині почалася підготовка охоронців правопорядку. З року в рік змінювалися форми та методи навчання, навчальний процес зростав від початкової підготовки правоохоронців та навчання елементарним навичкам до глибоких знань, що відповідають